USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

MACEDONIAN CENTER FOR INTERNATIONAL COOPERATION
MCIC

IDSCS Institute for Democracy
Societas Civilis -Skopje

•ª•¬-¢¡ºŸ•Æ¢ ª• -•ž«¯•¯• ª• „¡-º£¢ª¥¢¯« ª• ®º¡¥¥¯¢ ¥ „¡-º£¢ª¥¢¯« ª• Ä•Ÿª¥¯¢ «žŸ¥ª¥¯¢¨¥

•«§º©¢ª¯ ¤• Ä•Ÿª¥ ¬«¨¥¯¥§¥

ГРАЃАНИТЕ
ПРОТИВ
КОРУПЦИЈАТА

ИМПРЕСУМ

Наслов: [illegible]
[illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible]

Овој извештај е подготвен од тимот на Институт за демократија Социетас цивилис – Скопје, во рамки на програмата Граѓаните против корупцијата со поддршка на американскиот народ преку Агенцијата на САД за меѓународен развој (УСАИД). Мислењата изразени во овој извештај им припаѓаат на авторите и не ги изразуваат ставовите на УСАИД или на Владата на Соединетите Американски држави.

СОДРЖИНА

1

3

5

2.1. Комуникација со јавноста и споделување информации 5

2.2. Активности насочени кон зголемување на транспарентноста и јавноста 6

2.3. Вклученост и комуникација со конституентите 7

3. ПРОГРАМСКИ И ПРОЕКТНИ АКТИВНОСТИ НА ЗДРУЖЕНИЈАТА 12

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ 16

Транспарентност 16

Комуникација со членовите и потенцијалните членови на здруженијата 17

Оперативно и програмско работење 18

ВОВЕД

Независноста и професионалноста на судството не се исклучиво значајни само од призмата на човековите права, како што е правото на фер и правично судење, туку претставуваат исклучително важна компонента на модерните демократски држави, поради нивното влијание врз владеењето на правото. Поради тоа, државите имаат преземено серија чекори на глобално ниво за да се обезбедат основни гаранции за независноста на судскиот систем[1]. Препознавајќи ја меѓусебната поврзаност и условеност на професионалноста и независноста на судскиот систем, ваквите препораки се однесуваат на можноста и слободата на изразување и здружување која ја уживаат судиите, основните тренинзи и континуираните обуки, условите и постапката за избор, унапредување и одговорност, како и мандатот, имунитетот и условите за вршење на професијата. На сличен начин се преземени чекори на регионално ниво, кои освен што вклучуваат препораки и за независноста на судството, во веќе постојните ги додаваат и односот и меѓусебната условеност на судската, законодавната и извршната власт[2]. Низ овие препораки може да се забележи тесната поврзаност и меѓусебната условеност на независноста на судството со професионалноста и квалитетот на судството во целина. Со други зборови, колку судството е понезависно од законодавната и извршната власт, толку е поверојатно дека тоа ќе биде поквалитетно, а од друга страна, квалитетот и професионалноста на судиите и останатите чинители во судскиот систем неминовно придонесуваат за зајакнување на неговата независност и отпорност на надворешни несоодветни влијанија врз судството. Независноста и професионалноста на судскиот систем се тесно поврзани со борбата против корупцијата, бидејќи независноста и професионалноста не само што значат отпорност на судиите и судскиот систем во целината на корупциски влијанија и појавата на корупција и судир на интерес во судството туку и влијаат врз ефикасноста на државните напори за превенција и сузбивање на корупцијата.

Слободата на здружување е основно човеково право кое е заштитено со Универзалната декларација за човековите права, Меѓународниот пакт за граѓански и политички права, Европската конвенција за човекови права, како и Повелбата за основните права на Европската Унија, што само го потенцира значењето на ова право за заштитата и унапредувањето на останатите права, а со тоа и општеството во целина. Емпириски гледано, слободата на здружување, вообичаено придружена со слободата на говор има особен придонес кон планирањето и креирањето, спроведувањето, како и мониторингот и оценувањето на разни политики. Како резултат на тоа, во историјата е унапредена еднаквоста помеѓу мажите и жените, унапредени се социјалните, економските, работничките и културните права, а воедно е овозможен и напредок на човештвото во речиси секоја сфера од живеењето. Токму затоа, едно од основните правила за добро управување е инклузијата на различни, формални или неформални групи граѓани во општествените процеси за да се овозможи донесување на што подобри прописи и практики на постапување.

1 Basic Principles on the Independence of the Judiciary, United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, достапен на: https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-independence-judiciary

2 The Independence of Judges and Prosecutors: Perspectives and Challenges, European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission), достапен на: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-UDT(2011)008-e

•«§°©¢ª¯ ¤• Ä•Ÿª¥ ¬«¨¥¯¥§¥ ¤• °ª•¬-¢¡°Ÿ•Æ¢ ª• -•ž«¯•¯• ª•
„¡-°£¢ª¥¢¯« ª• ®°¡¥¥¯¢ ¥ „¡-°£¢ª¥¢¯« ª• Ä•Ÿª¥¯¢ «žŸ¥ª¥¯¢¨¥

Имајќи предвид дека слободата на здружување е основно човеково право, судиите и обвинителите, на индивидуално ниво уживаат иста заштита на ова право, но поради специфичноста на функцијата и позицијата која ја обавуваат јавните обвинители, а посебно судиите, уживањето на ова право може да биде под различни услови и околности отколку за останатите групи граѓани. Угледот, професионалноста, како и посебните етички правила и принципи кои се неизоставен дел од овие функции неминовно влијаат на начинот на кој судиите и јавните обвинители можат да комуницираат со своите конституенти, јавноста и државните органи и институции, но и на начинот на кој се планираат и спроведуваат различните активности на посебните здруженија и исполнувањето на целта на здружувањето.

Имајќи го предвид ова, здружувањето на судиите и јавните обвинители со цел за унапредување на условите за извршување на овие функции е од исклучително значење, не само за самите судии и јавни обвинители туку тоа носи придобивки за целото судство, а со тоа и за целото општество. Во таа смисла, судството е единствениот орган на државната власт кој е професионализиран и чии функционери имаат неограничен мандат, а постојат и посебни услови за избор на судии и јавни обвинители за разлика од други државни функционери. Ваквата поставеност предизвикува посебен предизвик и потреба за формирање професионални здруженија кои би дале поинаква перспектива и уникатен придонес во развој на судската власт. Поради тоа, постоењето на професионални здруженија на судии и јавни обвинители е честа практика во земјите во светот, па оттука можат да се забележат и низа разни начини на организирање на судиите и јавните обвинители во вакви здруженија кои се условени од правната култура, традиција, услови и општ контекст во кои тие се формираат.

Во Република Северна Македонија, Здружението на судии, како и Здружението на јавните обвинители се двете професионални асоцијации и форми на здружување на судиите и јавните обвинители кои се стремат кон заедничка цел - унапредување на судската и јавно-обвинителската професија преку разни форми на дејствување. Здружението на судии е формирано во 1993 година, додека, пак, Здружението на јавните обвинители е формирано 6 години подоцна, во 1999 година и во двете здруженија членуваат сегашни и поранешни судии, односно јавни обвинители. Во таа насока, интересно е што членството во овие здруженија е поголемо отколку вкупниот број судии и јавни обвинители и покрај тоа што во здруженијата не членуваат сите судии, односно јавни обвинители. Оваа разлика е особено очигледна кај Здружението на судиите во кое членуваат околу 580 члена, за разлика од 370 активни судии.

Значењето на формалните и неформалните здруженија на судии и јавни обвинители е големо за да биде занемарено, поради што овој документ за јавни политики ќе биде насочен кон истражување и презентирање на можностите за унапредување на работењето на професионалните здруженија во насока на зајакнување на нивните капацитети за комуникација со јавноста, сопствените конституенти, унапредување на внатрешните процеси и целокупен придонес кон процесите за унапредување на независноста, непристрасноста и професионалноста на судиите и јавните обвинители. За целта на овој документ беа прибрани јавно достапни податоци и информации за работата на здруженијата, исто така беа извршени интервјуа со членови на здруженијата, од кои 7 обвинители и 3 поранешни обвинители, 9 судии и 4 поранешни судии, како и интервјуа со 4 јавни обвинители и 5 судии кои не се членови на здруженијата. Документот за јавни политики ќе понуди конкретни препораки за надминување на моменталните тешкотии во поглед на функционирање на овие здруженија, со што ќе се создадат можности за поголема отпорност на судиите и јавните обвинители кон надворешните влијанија, но и ќе се овозможи ефикасно и ефективно дејствување на здруженијата во насока на придонес кон унапредување на јавната доверба во судството и унапредување на условите во кои судиите и јавните обвинители ја извршуваат својата професија.

1. ПОСТАВЕНОСТ И ОРГАНИЗАЦИЈА НА ЗДРУЖЕНИЕТО НА СУДИИТЕ И ЗДРУЖЕНИЕТО НА ЈАВНИТЕ ОБВИНИТЕЛИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Имајќи предвид дека здруженијата на судиите и јавните обвинители се професионални асоцијации, тие се препознаени како такви и во меѓународните документи, првенствено на Советот на Европа, како и во домашното законодавство[3]. Домашните закони во голема мера ги следат препораките на Советот на Европа кои се однесуваат на улогата и вклученоста на професионалните здруженија на судиите и соодветно го отсликуваат тоа во поглед на Здружението на јавните обвинители. Во Северна Македонија, овие здруженија се формирани согласно со Законот за здруженија и фондации, односно тие го имаат истиот статус како и останатите граѓански организации и не претставуваат синдикат на судиите и јавните обвинители. Оттука, членството во овие здруженија е на доброволна основа и во нив можат да се зачленат сите сегашни и пензионирани судии и јавни обвинители, вклучително и оние кои извршуваат функција во меѓународни трибунали.

Двете здруженија, исто така, се препознаени како посебно значајни за унапредување на судската и јавно обвинителска професија, па така постојат повеќе одредби во законите согласно со кои е предвидено задолжително учество, вклучително и формално влијание на овие здруженија врз определени процеси. Ова е особено очигледно во Законот за академијата за судии и јавни обвинители каде што е предвидено дека членови на здруженијата се дел од комисиите за приемен и завршен испит во Академијата за судии и јавни обвинители, а воедно е предвидено и членови од овие здруженија да бидат членови на управниот одбор на Академијата. Овие одредби се особено значајни бидејќи со нив се формализира директниот придонес на овие здруженија во генерирањето нови судии и јавни обвинители, како и придонесот во поглед на континуираното обучување и усовршување на судиите и јавните обвинители. Имајќи предвид дека интегритетот и личните карактеристики на кандидатите и слушателите на Академијата за судии и јавни обвинители се фактори кои влијаат врз нивната оцена, очигледно е дека здруженијата имаат влијание и врз создавање професионални кадри кои се отпорни на корупција. Дополнително, Здружението на јавните обвинители го предлага Етичкиот кодекс за јавните обвинители до Советот, додека, пак, претставници на Здружението на судиите учествуваат во комисиите за избор на член на Судскиот совет, како и по барање на судија против кој е поведена постапка за утврдување одговорност, можат да присуствуваат на седницата на која се расправа и одлучува за одговорноста. Учеството на Здружението на јавните обвинители во подготовката на Етичкиот кодекс овозможува негов активен придонес кон зајакнување на интегритетот на јавните обвинители, а пред с   во поглед на градењето и зајакнувањето на стандардите за добро управување, со што се врши намалување на ризиците од појава на корупција и судир на интереси во работата на јавните об-

3 Consultative Council of European Judges, Opinion No. 23 on the role of the Associations of Judges in supporting the judicial independence, Strasbourg, 2020, достапно на: https://www.coe.int/en/web/ccje/opinion-no.-23-on-the-role-of-judicial-associations-2020-

винители. Од друга страна пак, Здружението на судии преку своето учество во процесите за избор на членови на Судскиот совет е поставено како гарант за фер и законски процес за избор на членови на Судскиот совет од редот на судиите, а со тоа и како заштитник на правото на судиите да избираат и да бидат избрани за членови на Судскиот совет. На сличен начин, Здружението на судии има важна улога во постапките за утврдување одговорност на судија, па иако не постојат одредби кои подетално го регулираат обемот и начинот на учеството на здружението во овие постапки, сепак присуството на членови на здружението само како набљудувачи на процесот влијае врз стандардите за спроведување фер и правична постапка од страна на Советот. Притоа, треба да се има предвид дека здруженијата во овие процеси немаат формална моќ на одлучување. Сепак, преку нивната вклученост во овие процеси, макар формално, се зајакнува отпорноста на судиите и јавните обвинители од надворешни влијанија, но истовремено се овозможува простор за нивно организирано и координирано учество во релевантни процеси кои имаат влијание врз работата на целокупниот правосуден систем.

Сепак, локалниот контекст и целокупната состојба во која се наоѓа општеството, а посебно судството се далеку од поволни за оптимално функционирање на здруженијата. Тие се соочени со висок степен на критика од домашната јавност, проследено со голема недоверба во судовите и јавните обвинителства, забележани се политички и други корупциски влијанија и притисоци врз судиите и јавните обвинители, а од друга страна самите судии и јавни обвинители се соочуваат со несоодветен број на човечки ресурси, несоодветни услови за работа, недоволно финансиски и материјални средства за унапредување на професиите, но и висок степен на недоверба во работата на Судскиот совет и Советот на јавните обвинители. Оттука, независно од релативно добрата законска рамка и законска препознаеност на овие здруженија и нивното значење, тие многу ретко даваат суштински придонес кон унапредувањето на состојбата со судскиот систем, планирањето, креирањето и оценувањето на ефикасноста и ефективноста на разни акти и практики на постапување. Ваквата состојба е условена од отсуството на проактивност на здруженијата, нивните ограничени ресурси и капацитети, но и од недоволно инклузивните процеси за креирање, спроведување и следење политики кои се иницирани од извршната и законодавната власт.

2. ТРАНСПАРЕНТНОСТ И ЈАВНОСТ ВО РАБОТЕЊЕТО

Битно е да се напомене дека јавното и транспарентното работење на организациите од граѓанскиот сектор е најсилниот адут за стекнување доверба од јавноста, сопствените конституенти, позиционирањето пред релевантните чинители, а со тоа и за постигнување на целите за кои се формирани овие здруженија и организации. Поради ова, потребно е професионалните здруженијата да ги применуваат добрите практики за работење на граѓанските здруженија во поглед на транспарентно и отчетно работење. Тоа подразбира јавно достапни информации за програмското, проектното и финансиското работење на здруженијата, информации за членството, органите на управување, како и други податоци за самите здруженија, но и информации кои се поврзани со тековното работење и програмски заложби и приоритети на здруженијата[4]. За таа цел е потребно да постојат соодветни комуникациски стратегии и планови на здруженијата преку кои би се овозможило ефикасно комуницирање на ставовите на здруженијата во јавноста, што во голема мера ќе придонесе и за зајакнување на комуникацијата со сопствените конституенти, а сето ова и кон поголем ефект од постоењето и работењето на овие здруженија.

2.1. Комуникација со јавноста и споделување информации

Главниот канал за комуникација со јавноста и постигнување транспарентност во работата е интернет-страницата на Здружението на судии, како и страницата на Здружението на јавните обвинители која во периодот на подготовка на овој документ е во процес на изработка/реконструкција, поради што таа содржи исклучително мал број податоци кои се однесуваат исклучиво за настани и средби кои ги организирало здружението или на кои тоа учествувало. Во оваа насока треба да се истакне дека е добар пример проактивноста на Здружението на јавните обвинители кое успеало да обезбеди средства за изработка на веб-страница, сепак, треба да се истакне и тоа дека здружението нема алтернативни канали за комуникација, како што се социјалните мрежи. Поради ова, транспарентноста и јавноста во работата на Здружението на јавните обвинители е на исклучително ниско ниво, па останува да се види дали новата интернет-страница на здружението ќе придонесе за унапредување на транспарентното работење на здружението, а со тоа и кон поголем ефект од неговите спроведени активности.

На интернет-страницата на Здружението на судии се објавени основни податоци за организацијата, како што се целите, задачите и дејностите на здружението, статутот и организационата структура, како и информации за основните активности преземени од органите на здружението, како средби, состаноци и седници. Покрај ова, на страницата се објавени и ставови и реакции на здружението за случувањата во Судскиот совет во април и мај 2023 година, како и информации за преземени активности во насока на оспорување на законски одредби со кои се вршат интервенции во платите на судиите. Она што е важно да се истакне во оваа насока е дека интернет-страницата на здружението е релативно застарена, бидејќи таа е изработена во 2010 година, што претставува дополнителен предизвик и ја наметнува потребата за нејзино осовременување или целосно реконструирање.

---

4 Кодекс за граѓански организации, Македонски центар за меѓународна соработка, достапен на: https://mcms.mk/images/docs/2021/Kodeks%20za%20gragjanski%20organizacii-MKD.pdf

Сепак, достапните податоци не се навремено ажурирани, вклучувајќи ги и податоците за членовите на здружението, годишните извештаи, програмите за работа итн. Така, на страницата на здружението постојат само основни информации, сумирани во десет црти за Годишната програма на работата на здружението за 2014 и 2015 година, додека, пак, годишните извештаи воопшто не се објавени. Ова оневозможува каква било подетална анализа на финансиското работење на здруженијата, што пак од друга страна не само што не придонесува за примена на стандардите за добро владеење туку дури и претставува ризик од појава на корупција и судир на интерес во рамките на самите здруженија. Ова е особено значајно доколку се земе предвид дека отсуствуваат и јавно објавени информации за работата на органите и телата на здруженијата, вклучително и отсуство на информации за активни проекти кои ги спроведуваат или во чие спроведување учествуваат Здружението на судии и Здружението на јавните обвинители.

Во оваа насока, интересно е што и покрај тоа што интернет-страницата е изработена пред речиси 15 години, одредени нејзини секции, како што е делот за дискусиони форуми за пошироката јавност, се с уште во изработка. Може да се забележи дека единствена секција на страницата која е поредовно ажурирана се соопштенијата за јавноста, каде што вообичаено се споделуваат општи информации за одржани состаноци, тркалезни маси, конференции, обуки и други настани на кои присуствувале членови (на Управниот одбор) на Здружението на судии или кои биле организирани од страна на здружението. Поради ова, се оддава впечаток за недоволна посветеност на здруженијата во насока на унапредување на судската професионалност, но и борбата против корупцијата на начин што се запоставува јавноста, транспарентноста и отчетноста за сопствената работа.

Повеќе информации за работата на Здружението на судии може да се најдат на Фејсбук профилот на здружението, каде што е веднаш очигледно дека тој се користи во поголем обем за дневна комуникација со јавноста, но она што е интересно е што и преку овој канал за комуникација се споделуваат само вести за одржани средби, состаноци и обуки. Притоа, може да се забележи дека поголемиот дел од овие објави на социјалната мрежа, не се објавени на интернет-страницата на здружението, додека, пак, одредени информации се објавени само на интернет-страницата, а не и на социјалните мрежи.
Покрај ова, двете здруженија комуницираат со јавноста и преку испраќање соопштенија до медиумите. Сепак, ваквите реакции и соопштенија кои се упатени до јавноста преку традиционалните медиуми се исклучително ретки и речиси без исклучок се однесуваат на платите и надоместоците за плата на судиите и јавните обвинители што иако е битен елемент во судската независност и професионалност, не смее да биде единствен фокус во работата на здруженијата.

2.2 Активности насочени кон зголемување на транспарентноста и јавноста

Согласно со Статутот на Здружението на судии и Здружението на јавните обвинители, во нивните рамки се основаат постојани комисии, односно работни тела, меѓу кои и постојана комисија за односи со јавноста, меѓутоа не постојат јавно објавени податоци за членовите и работењето на овие комисии и тела, вклучително и комисијата за односи со јавноста формирана во рамките на Здружението на судии. Имајќи ги предвид ограничените достапни податоци, како и отсуството на конкретни планови и стратегии за комуникација со јавноста, останува исклучително тешко да се оцени дали здруженијата преземаат определени активности насочени кон зголемување на транспарентноста.

Специфичен и уникатен пример претставува Судско-медиумскиот совет кој е основан како тело на Здружението на судии, а во кој членуваат судии и новинари, со цел да се унапреди интеракцијата на судовите со јавноста и да се преземат активности за унапредување на јавната перцепција за судството. Ова тело има посебна интернет-страница како и профили на социјалните медиуми кои за разлика од основната страница на Здружението на судии се редовно ажурирани и постојано се споделуваат информации за работата на телото, вклучително и годишни извештаи за работа на телото, кои за жал не се вградени во годишните извештаи на Здружението на судиите. Имајќи го предвид ова, Судско-медиумскиот совет има капацитет да придонесе за унапредување на целокупната транспарентност на Здружението на судиите преку пренесување на искуствата и знаењата за комуникација со јавноста. Во таа смисла, активностите на Судско-медиумскиот совет не би требало да бидат ограничени само кон обуки за судиите за комуникација со јавноста, во смисла на изготвување соопштенија за јавноста и јавно изрекување пресуди, како и обуки за новинарите за известување за тековни судски постапки. Ваков тип активности можат да бидат преземени и во насока на зајакнување на капацитетите на Здружението на судии за креирање и спроведување комуникациски планови и стратегии, застапување на основните ставови и цели на здружението, како и за унапредување на комуникацијата со конституентите и придобивање нови членови на здружението. Особено значајно е доколку се даде акцент на промоција на активностите кои здружението ги презема во насока на градење и зајакнување на интегритетот кај судиите, како и на активностите кои се преземаат за превенција на корупцијата и судирот на интереси во самата судиска професија.

2.3 Вклученост и комуникација со конституентите

Вообичаено, клучно за едно здружение да може да се позиционира како релевантен чинител за определени прашања е доколку тоа успее да демонстрира дека ужива кредибилитет кон надвор (тоа постапува стручно, професионално, доследно и работи со интегритет), како и легитимитет помеѓу своите конституенти. Тоа значи дека јавните обвинители и судиите треба да ги препознаваат овие здруженија како чинители кои навистина се грижат за нивните интереси, како и да ги чувствуваат овие здруженија како свои, а здруженијата успеваат да ги мобилизираат и да ги вклучат членовите во своите активности, како и да привлечат нови членови. Зајакнување на врските на овие здруженија со своите конституенти и унапредување на внатрешната комуникација и инклузија на судии и јавни обвинители, како и можностите за соработка со други професионални здруженија, како што се синдикатите на вработените во судската управа, Адвокатската комора, граѓански организации кои работат на полето на правосудството и антикорупцијата, како и соработката со медиумите, се од клучно значење од аспект на унапредување на транспарентноста. Дотолку повеќе ваквата комуникација е од исклучително значење и од аспект на максимизирање на импактот и ефектот од работењето на професионалните здруженија, бидејќи зајакнувањето на врските и комуникацијата помеѓу органите и телата на здруженијата со сопствените конституенти ќе ја зголеми конкурентноста на идеи за управување, унапредување и развој на здруженијата, а од друга страна комуникацијата со потенцијалните конституенти (судии и јавни обвинители кои не се членови на професионалните здруженија) ќе придонесе кон препознаеност на овие здруженија помеѓу судиите и јавните обвинители, овозможувајќи голема база на членови. Конечно, вклученоста на што поголем број членови во секојдневната работа на здруженијата ќе придонесе кон поголема кохезија, бидејќи сите членови ќе можат да дадат придонес кон остварувањето на целите на здруженијата и да чувствуваат гордост со остварените резултати што дополнително ќе ги мотивира за поголемо учество во работата на здруженијата.

Следејќи ја организациската структура на Здружението на судии, главната комуникација и работа со конституентите доаѓа преку посебните подружници кои се основани на ниво на секој поединечен суд. Во таа насока, во годишните извештаи за работата на Здружението на судии отсуствуваат подетални информации за работата на подружниците кои претставуваат основна организациона единица и најдиректниот канал за комуникација на здружението со сопствените конституенти. За жал, постојат многу малку други достапни информации за комуникацијата и работата со конституентите на овие две здруженија, па така освен определени информации за одржување на собранијата или Управниот одбор, отсуствуваат какви било други информации што беше потврдено и од страна на дел од членовите на здруженијата. Во таа насока, не постојат воспоставени внатрешни канали на комуникација, па дури и креираните мејлинг листи нередовно се ажурираат што претставува дополнителен предизвик во комуникацијата и координацијата со членството. Согласно со укажувањата од интервјуираните членови на Здружението на судии, како и судиите кои не се негови членови, запознаеноста на членовите со активностите на здружението и нивната можност за вклученост во голема мера зависат од индивидуалната посветеност на претседателите на подружниците, кои претставуваат фокална точка на комуникација на органите на управување и членовите на здружението. Имајќи предвид дека не постои воспоставен систем на комуникација и координација, очекувани се наводите дека членовите на различни подружници имаат различни искуства, па така додека судиите од определени судови се целосно запознаени со работата на здружението и одлуките на органите на управување (Собрание и Управен одбор), во останатите судови се забележува целосно незадоволство на членовите во поглед на информациите што ги добиваат и можноста да учествуваат во работата на здружението. Како посебен пример за ова го истакнаа учеството на Здружението на судии во работни групи и тела, особено оние поврзани со измени на закони или подзаконски акти или, пак, други активности кои го засегаат функционирањето на судството. Во оваа насока, повеќето членови на здружението не знаат и немаат можност да учествуваат во изборот на нивните колеги кои ќе бидат членови на ваквите работни групи што придонесува понекогаш и целосно да немаат контакт со членовите кои се дел од работните групи, а со тоа и да немаат можност да учествуваат и да се запознаат со придонесот на Здружението во работната група. Слични искуства споделија и обвинителите кои се членови на Здружението на јавните обвинители, па изразија незадоволство од нивната незапознаеност со тековни и планирани активности на здружението. Интересно е што повторно како пример беа дадени случаите каде што здруженијата се поканети да учествуваат во работни групи за креирање или измена на определено законско решение, во чии случаи поголем дел од јавните обвинители, исто како и судиите, истакнаа дека не се контактирани од страна на здружението, ниту, пак, се информирани дека постојат определени планирани активности за комуникација и прибирање на што поголем број искуства и фидбек од јавните обвинители во поглед на креирање предлози за законски решенија или застапување определени ставови.

Сепак, искуствата на други судии и јавни обвинители во оваа насока се спротивни и тие демонстрираа одлична запознаеност со работата на здруженијата и нивните тековни и планирани активности, особено во поглед на учеството во разни работни групи. Тие истакнаа дека нивната запознаеност со работата на здруженијата најмногу се должи на нивниот личен труд и посветеност да се запознаат со процесите и да учествуваат во работата на здруженијата, контактите кои ги имаат со другите членови на здруженијата, како и посветеноста на останатите членови или органите на управување, да ги вклучат своите колеги во активностите на здружението. Исто така, во повеќе наврати беше истакнато дека не сите судии и јавни обвинители се членови на здружението, па во таа насока постои уште поограничена комуникација на здружението со потенцијалните членови во споредба со сопствените членови. Сами-

от факт што определени судии и јавни обвинители не се членови на здружението, не треба да биде пречка за да се прават обиди за тие да се запознаат со работата на здружението и со придобивките од членувањето во него, а во крајна линија, градењето сојузништва и мобилизирање поддршка и надвор од членството може многу да придонесе кон реализирање на целите на здружението. На овој начин се оневозможува да се земат предвид искуствата на повеќето судии и јавните обвинители, вклучително и на оние од судовите и јавните обвинителства кои се лоцирани во градовите со помал број население, а кои се соочуваат со поинаков вид проблеми и предизвици во примената на законите. Ова е особено изразено кога станува збор за соочување со разни форми на корупција и обиди за недолжно влијание врз судиите и јавните обвинители, бидејќи формите со кои се манифестира корупцијата се разликуваат во зависност од регионот и подрачјето за кое е основан судот или јавното обвинителство. Разликите особено се изразени кога станува збор за расположливите механизми за превенција и сузбивање на корупцијата и судирот на интереси во работата на судиите и јавните обвинители, а во отсуство на посветеност на државата и надлежните институции и органи, вклученоста на здруженијата во овие процеси и нивните контакти со конституенти и судии и обвинители кои не се членови, како и напорите за унапредување на состојбите, намалување на ризиците од корупција и зајакнување на професионалноста, можат да бидат од клучно значење. Од друга страна, со ограничениот пристап за вклучување само на членовите на здруженијата во нивната работа, се врши и непосакувано влијание врз перцепциите на самите членови на здруженијата за посветеноста на здруженијата кон сопствените членови, а со тоа и за целокупниот имиџ, посветеност и доверба во постапувањето на здруженијата. Притоа, неопходно е да се има предвид дека остварувањето на целите на здруженијата не зависи единствено од посветеноста на членството, туку и од посветеноста на останатите чинители, пред сѐ судиите и јавните обвинители кои не се членови на здруженијата.

Како позитивен пример во оваа насока се заложбите на Здружението на судии на Република Словенија, кое не само што има воспоставена редовна комуникација со сопственото членство, како и со судиите кои не се членови на Здружението, препознавајќи ги проблемите со недостиг на нови судии, здружението има воспоставено соработка и со правните факултети во Словенија. Преку оваа комуникација и редовно организирање настани и активности за студентите по право, како што се натпревари во пишување есеи за определени правни прашања, јавни дебати, форуми и симулации на судења, Здружението на судии на Република Словенија успева да го адресира проблемот со мотивирање на младите правници да се насочат кон градење кариера како судија или обвинител и активно придонесува кон кревање на јавната свест за одливот на кадар од судскиот систем[5]. На овој начин здружението демонстрира одговорност кон целокупниот систем и покажува лидерски способности со тоа што како свои конституенти, покрај членовите на здружението, ги прифаќа и останатите судии, но и младите правници кои сѐ уште не се насочиле кон судиска кариера.

Од податоците кои се јавно достапни благодарение на посебни истражувања за националните здруженија на судии, спроведено од Советот на Европа, може да се забележи дека Здружението на судиите на Република Северна Македонија има посебна библиотека во која има стручна литература достапна и слободна за користење за членовите на здружението[6]. Дополнително, во рамките на здружението е формиран солидарен фонд преку кој членовите можат да аплицираат за добивање финансиска помош

5 https://sodnisko-drustvo.si/category/sporocila-za-javnost/

6 Questionnaire for the preparation of the CCJE Opinion No.23 (2020): "The role of Association of Judges in supporting judicial independence", Answers of the Republic of North Macedonia, достапно на: https://rm.coe.int/north-macedonia-en-reply-questionnaire-ccje/16809f960e

и поддршка. Во овој дел не можат да се најдат информации и документи со кои е регулирано работењето и условите за користење на библиотеката, додека, пак, Правилникот за фондот за солидарна помош е јавно објавен на веб-страницата на здружението. Ваквите услуги кои здружението ги пружа се наменети првенствено за сопственото членство, меѓутоа тие, а особено библиотеката со стручна литература, не се соодветно промовирани, па така членовите на здружението не се запознаени со библиотечниот фонд, неговото осовременување и збогатување, можноста да придонесат кон него, ниту, пак, во здружението се преземаат активности за истражување на потребите на судиите за збогатување на библиотеката со конкретна литература од специфична област на правото.

Во рамките на Здружението на судии е формирано Советодавно тело за судска етика, кое по барање на судиите искажува советодавни мислења поврзани со работата на судиите, а во поглед на примена на етичките принципи во практика. Сепак, на страницата на Советодавното тело се објавени само 4 поставени прашања и нивните одговори[7]. Ваквата состојба е условена со отсуството на промоција на Советодавното тело, како и со отсуство на проактивност и заинитересираност на судиите за етичките стандарди и правила на однесување. Во оваа насока, битно е да се има предвид дека Советодавното тело треба да биде проактивно и соодветно да ја искомуницира целта на сопственото постоење со членовите на здружението и останатите судии, како и да има активен пристап во креирањето на судската етичка практика. Тоа значи дека Советодавното тело не мора да чека да одлучи по поставено конкретно прашање или, пак, да чека да настане практичен проблем за да даде совет за негово решавање, туку тоа може да ја предводи и гради судската етика и добрата практика на постапување. Советодавното тело може да спроведува разни истражувања, интервјуа и фокус групи со судии со цел да ги утврди нивните перцепции за примената на етичките стандарди и правила, врз основа на што може да предложи промени или дополнувања на Етичкиот кодекс за судиите и судиите поротници. Телото воедно, може да носи ставови и мислења за клучни прашања и без да постои специфично прашање доставено до телото, особено во ситуација како моменталната, каде што до него се доставуваат исклучително малку прашања од судиите. Ваквите проактивни ставови и мислења можат да се однесуваат на кои било актуелни прашања кои ја засегаат судската етика, како што е користењето социјални медиуми од страна на индивидуални судии, но и на ниво на суд како орган на државната власт, начините и ограничувањата на споделувањето на информации со јавноста за актуелни судски предмети или, пак, актуелни прашања релевантни за функционирањето на судовите, начинот на однесување на судиите и судиите поротници кога не ја извршуваат функцијата, а се појавуваат на јавни настани организирани или спонзорирани од физички или правни лица кои би можеле да ја доведат во прашање објективноста и непристрасноста на судиите или поротниците итн. Исто така, битно е да се истакне дека преку ваквите мислења ова тело може да ја унапредува судската етика и да ја гради судската практика во овој поглед преку толкување на одредбите од Етичкиот кодекс, што значи дека дадените мислења не треба да бидат само општи одговори и констатации, како на пример дека судијата треба да ги користи социјалните медиуми за унапредување на јавната доверба во судството[8] туку да се дадат и практични примери како тоа може да се направи, како и да се поставаат јасни граници до која мера и какви информации судиите можат и треба да споделуваат. Треба да се има предвид дека судската етика воедно е и една од клучните компоненти за градење судски систем отпорен на корупција, судир на интерес и други незаконски влијанија врз судиите и јавните обвинители, па во таа насока, посебно е важно Советодавното тело да презема активности за градење и унапредување на практиките за постапување во специфични ситуации каде што се јавува сериозен ризик од појава на корупција и судир на интерес. Ова

7 https://sudiskaetika.mk/
8 https://sudiskaetika.mk/assets/dok/mislenje1.pdf

би ги вклучило постапките за изземање на судии од постапување во конкретни предмети, користење на јавноста, транспарентноста и отчетноста за да се ограничи и намали ризикот од појава на корупција, постапување на судии во случаи кога имаат сомнежи за појава на корупција во конкретен случај или судир на интерес во постапувањето на некој нивни колега итн.

Како специфична услуга која е насочена кон конституентите (членови и потенцијални членови) е можноста претставник на Здружението на судиите да присуствува на седниците за утврдување одговорност на судија или претседател на суд, постапки кои се од доверлив карактер и се јавни само по исклучок. Ваквата улога на претставникот на здружението не е подетално регулирана и не е јасно дали тој е само набљудувач на постапката или, пак, може да учествува во дискусијата, во кој случај и во која мера. Од друга страна, здружението нема разработено посебни правила и процедури за тоа кои членови на здружението можат да бидат претставници во овие постапки, ниту во каква процедура и кој орган одлучува за секој поединечен случај. Во оваа насока, битно е да се истакне работата на Здружението на судии на Република Полска - „Јустиција", како компаративен пример за одлично функционирање на здруженијата во овој поглед, бидејќи тоа има формирано посебни стручни тимови за различни прашања, меѓу кои и тим кој ги следи постапките за дисциплинска одговорност на судиите[9]. Така, „Јустиција" има капацитет за спроведување посебни истражувања и следење евентуални проблематични аспекти на постапките за одговорност на судиите, но исто така има и специјализирани тимови и индивидуалци за пружање правна помош и друг тип поддршка за судиите кои се предмет на постапка за утврдување на дисциплинска или друга одговорност. Ваквиот пристап овозможува и специјализација на посебни тела, како и лица (членови и вработени) од Здруженијата за специфични прашања релевантни за функционирањето на судскиот систем, со што се зголемува и самата ефикасност во работата на здруженијата, но и препознаеност на членовите на здруженијата како експерти за специфична област, како меѓу сопствените конституенти, така и во јавноста. На овој начин, вклученоста на здруженијата не треба да се гледа само од аспект на заштита на индивидуалните права на конкретен судија во конкретен предмет туку и во насока на создавање добри практики за оневозможување корупција или несоодветно влијание врз судиите преку постапките за утврдување одговорност. За оваа цел, потребен е организиран и систематски пристап во работата на здружението, особено во поглед на присуството и учеството во овие постапки што вклучува и прибирање податоци, анализа на предмети и прибирање други информации и докази со цел здружението да може да креира соодветни политики и пристап за зајакнување на отпорот кон политички или друг тип влијанија преку постапките за утврдување одговорност.

---

9 https://iustitia.pl/zespoly-problemowe/

3. ПРОГРАМСКИ И ПРОЕКТНИ АКТИВНОСТИ НА ЗДРУЖЕНИЈАТА

Имајќи предвид дека транспарентноста на здруженијата и комуникацијата со јавноста се на многу ниско ниво, навистина е тешко јавноста да се запознае подетално со работата на овие здруженија. Поради тоа, единствен извор на информации за оперативните и програмските активности на здруженијата можат да се добијат преку директен контакт со членови на здруженијата или, пак, граѓански организации кои со здруженијата имаат остварено конкретна соработка за специфично прашање. Интересно во оваа насока е што здруженијата немаат стратешки и акциски планови за работа, ниту, пак, имаат поставено определени стратешки приоритети и краткорочни или среднорочни цели кон кои здруженијата треба да се стремат во определен период. Поради ова, во голема мера дејствувањето на здруженијата не е насочено и многу често тоа е реактивно, наместо да биде проактивно. Во таа насока, може да се забележи дека постои определена проактивност, но таа е прилично ограничена на определени прашања.

Најтипичен пример за ваквото проактивно дејствување е прикажан од страна на Здружението на судиите кога тоа беше активно и застапено во јавноста по одлуката на Уставниот суд за Законот за платите на судиите, а потоа и со покренувањето иницијатива пред Уставниот суд за оцена на уставноста и законитоста на одредбите од Законот за изменување и дополнување на Законот за платите на судиите. Во сите овие случаи, станувaше збор за меѓусебно поврзани прашања кои се однесуваа на платите и надоместоците на плата за судиите. Имајќи го предвид ова, добро е што здружението успеа да демонстрира иницијативност, меѓутоа бидејќи таа беше ограничена на прашања кои директно ја засегаат личната финансиска стабилност на судиите, во јавноста имаше претежно негативни реакции за ваквото постапување на здружението. Негодувањето на јавноста беше поради тоа што целокупната финансиска стабилност на судството е на многу ниско ниво веќе долг период и судовите редовно функционираат со буџет кој е и повеќе од двојно помал од законски предвидениот минимум, постои недостиг на судии и останат кадар, често се среќаваат наводи за непрофесионалност и корупција, како и голема недоверба на јавноста во судството, за чии прашања немаше ниту слична акција од страна на здружението. Секако, платите на судиите се исклучително важно прашање кое влијае не само на судската независност, отпорноста на корупција и професионализамот туку и врз привлечноста на професијата и мотивирање на најдобрите правници да се насочат кон градење кариера како судии. Сепак, реакциите и проактивноста за прашања поврзани со платите на судиите, пропратено со целосно отсуство на проактивност и вокалност за други прашања кои влијаат и во многу поголема мера врз перформансот на судството, може да влијае врз перцепциите кои јавноста ги има за работата на здружението. На овој начин, здружението може да остави погрешен впечаток дека единствен мотив за самоорганизирање и самоиницијативно преземање акција од страна на судиите е единствено од лукративни причини, бидејќи ваквите акции се поврзани единствено со прашања за зголемување на платите на судиите. Поради ова, од клучно значење за здружението е доколку тоа успее да прикаже проактивност и истрајност и за други прашања кои многу повеќе го засегаат судскиот систем, особено за прашања каде што е потребно да се демонстрира и самокритичност и справување со определени проблеми во редовите на судиите, како што е непрофесионалност и/или корупција на определени судии.

Во овој контекст важно е да се напомене дека постојат активности кои здруженијата ги спроведуваат, а кои се во насока на унапредување на состојбите во судството и заштита на професионалноста и независноста на судството. Така, двете здруженија учествуваа во истражувањето на Државната комисија за спречување на корупцијата, спроведено со поддршка на Мисијата на ОБСЕ во Скопје, преку кое беше направена процена на ризиците од корупција во правосудството во Северна Македонија[10]. Ваквото истражување можеше и требаше да биде подобро промовирано и застапувано во јавноста од страна на здруженијата, а воедно наодите од него можат да бидат искористени за прилагодување на стратешките цели на здруженијата, со цел нивните активности да кореспондираат со практичните проблеми, предизвици и потреби на судиите и јавните обвинители. Од особено значење е доколку здруженијата ги користат наодите од сопствените истражувања, конференциите, работните средби и слично за креирање посебни работни програми, акциски планови или последователни проекти кои би ги адресирале детектираните проблеми или, пак, придружните прашања на веќе адресирани проблеми. Во овој контекст, применлива е препораката за формирање посебни тимови во рамките на здруженијата кои би се занимавале со специфични прашања или области, како на пример професионален развој на судиите и јавните обвинители, примена на дигитални технологии, истражувања од областа на правото, прашања поврзани со самоуправувањето на судството, односи со јавност, градење капацитети и развој на самите здруженија итн.

Може да се забележи дека најголемиот дел од активностите спроведени од страна на или во партнерство со здруженијата, а кои не се јавно промовирани, се ориентирани околу професионалниот развој на судиите и јавните обвинители и се состојат од организирање конференции кои имаат за цел да поттикнат стручна дебата или да актуелизираат определени прашања во јавноста, а потоа и организирање работни средби и состаноци со релевантни чинители. Во ограничена мера, Здруженијата организираат стручни обуки за судиите и јавните обвинители за правни прашања, комуникациски вештини и односи со јавност. Правните прашања кои се тема на состаноците, конференциите или обуките се вообичаено избрани преку искуството на судиите и јавните обвинители и нивната меѓусебна комуникација, меѓутоа поради ограниченото учество на конституентите во консултативните процеси и работата на здруженијата, ваквите обуки и конференции не секогаш успеваат да ги адресираат најважните и итните прашања. Исто така, отсуствува јасно комуницирање на заземените ставови и утврдување конкретни чекори за нивно застапување, поради што неретко се забележува отсуство на последователни активности, како и информации за постигнати резултати со преземените активности. Така, на пример Судско-медиумскиот совет, како посебно тело формирано во рамките на Здружението на судии, презема голем број активности поврзани со градење на капацитетите на судиите за јавно говорење и комуникација со јавноста, но не постојат конкретни практични примери за тоа како знаењето од обуките било искористено од страна на определен суд или судија. Поради тоа, битно е доколку постои соодветно истражување и внимателно избирање на темите за обуките кои се спроведуваат со цел тие да одговараат на реалните потреби на судиите и јавните обвинители, со што тие би можеле практично да ги користат стекнатите знаења од обуките. Потоа, важно е да се комуницираат целите на ваквите обуки и тие првенствено да бидат промовирани кај конституентите на здруженијата, а потоа и во јавноста и особено е важно доколку се споделуваат постигнатите резултати, со што би можеле и самите потен-

10 Државна комисија за спречување на корупцијата, Здружение на судии на Република Северна Македонија, Здружение на јавните обвинители на Република Северна Македонија: „Процена на ризиците од корупција во правосудството во Северна Македонија“, Мисијата на ОБСЕ во Скопје, јуни 2023 година, достапно на: https://www.osce.org/mk/mission-to-skopje/545932

цијални учесници на обуките да имаат конкретна претстава за придобивките од обуките, како и да се промовираат работата и резултатите од работата на Здруженијата пред пошироката јавност.

Специфично за двете здруженија е што тие имаат многу малку активности за градење на капацитетите на самите здруженија, организациско јакнење, финансиска стабилност и одржливост, како и обуки и градење на капацитетите на самите членови во здружението за посебни области, како што е истражувачка работа, застапување наоди во јавноста, креирање стратегии и програми за работа, подготовка на организациски документи, подготовка на документација за стекнување грантови или остварување нови партнерства итн. Овие активности се исклучително важни, особено доколку здруженијата веќе се соочуваат со ограничени ресурси, најнапред финансиски ресурси, а потоа и човечки ресурси. Интересно е што во оваа смисла, здруженијата се наоѓаат во незавидна положба, односно нивните членови судии и јавни обвинители, немаат можност, време, знаење и искуство за поголем ангажман во рамките на здруженијата, вклучително и во насока на генерирање финансиски средства за здруженијата што значително ја ограничува и нивната финансиска моќ. Ограничената финансиска моќ, пак, оневозможува здруженијата да вработат или привремено да ангажираат проектни или програмски тимови кои би работеле на клучните прашања и области важни за здруженијата. Дополнителен предизвик во оваа насока се исклучително високите критериуми кои здруженијата ги бараат во случаите кога ангажираат лица за вршење определени работи, како што е условот кандидатите да имаат положен правосуден испит[11] или, пак, екстензивно работно искуство за позиција од почетно ниво, како на пример најмалку 5 години искуство за позиција проектен асистент[12]. Состојбата е усложнета со тоа што никаде не се промовирани проектите на кои се бара да работат заинтересираните кандидати, не постојат информации за нивните евентуални обврски, услови за работа, плата, како и други придобивки, искуства и вештини кои кандидатите може да очекуваат да ги стекнат во работата во здруженијата. Поради ова, неопходно е да се ревидираат внатрешните правила и политики на здруженијата со цел да може да се олеснат постапките за избор и да се намалат критериумите кои се бараат од кандидатите, особено доколку се земе предвид потребата од ангажирање лица кои не се правници (економисти и финансиски работници, информатичари, статистичари, портпароли итн.). Исто така, треба да се има предвид и тоа дека проектните и програмските тимови не учествуваат во управувањето на здруженијата, па поради тоа не мора да се очекува тие да ги исполнуваат нив или слични услови како и членовите на здруженијата, кои првенствено се професионални здруженија формирани од и за исклучително ограничена категорија граѓани.

---

11 Questionnaire for the preparation of the CCJE Opinion No.23 (2020): "The role of Association of Judges in supporting judicial independence", Answers of the Republic of North Macedonia, достапно на: https://rm.coe.int/north-macedonia-en-reply-questionnaire-ccje/16809f960e

12 http://www.mja.org.mk/Upload/Content/Documents/MK%20%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B5%D0%BD%20%D0%B0%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%20-%20%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BA.pdf

Интересно е што голем дел од програмските и проектни активности на здруженијата се реализирани во партнерство со други организации, здруженија или институции и во голем дел се организирани и иницирани токму од другите субјекти. Ваквата состојба се должи на отсуството на искуство и ограниченост на расположливите финансиски и човечки ресурси на здруженијата за планирање и спроведување долгорочни активности, поради што тие мора да се потпрат на своите партнери во имплементацијата. Охрабрува фактот што здруженијата се препознаени како релевантни за унапредување на професионалноста и независноста на судството, па оттаму тие имаат воспоставено добра комуникација и соработка со други здруженија, организации и институции. Во таа насока, голем дел од активностите на здруженијата се реализирани со поддршка изразена преку размена на искуства, организирање обуки и настани, како и финансиска поддршка за конкретни намени, првенствено од меѓународната заедница. Ова значи дека здруженијата имаат репутација која им овозможува полесен пристап до ресурси и поддршка, како од други домашни организации, така и од странските партнери и меѓународните организации, а исто така и од страна на медиумите и државните органи и институции. Поради тоа, неопходно е здруженијата да креираат стратешки насоки и да вклучат активности за организациски развој и градење на капацитетите на здруженијата за поактивно и суштинско вклучување во разни процеси, како и креирање независни активности поврзани со одредбите од основачките документи и Статутот на здруженијата. Поинаку кажано, здруженијата уживаат голема поддршка во својата работа, но тие немаат доволно ресурси и капацитет за да ја искористат ваквата нивна специфична позиционираност во домашниот систем. Од друга страна, потребно би било да се направи ревизија на сфаќањата и одбивноста на судиите, а особено јавните обвинители да се експонираат јавно, особено за прашања кои директно ја засегаат репутацијата, професионалноста и независноста на судството.

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

Вклученоста на здруженијата во процесите за креирање, спроведување и оценување политики е релативно ограничена и воедно е условена со неколку фактори, како што е отсуството на инклузивност во процесите на креирање и спроведување политики од страна на извршната и законодавната власт, која е манифестирана преку отсуство на консултативни процеси или, пак, нивно формално спроведување, без да се земат предвид изнесените ставови и мислења споделени во рамките на овие процеси. Од друга страна, здруженијата располагаат со прилично ограничени ресурси што влијае на капацитетот на овие здруженија да се организираат за ад хок потреби на работни групи, како и да спроведат процес за координација и комуникација со членството. Од друга страна, здруженијата не иницираат активности за прибирање, систематизирање и анализа на податоци од работата на судиите и јавните обвинители, поради што тие многу често се приморани да формираат мислења, ставови и заклучоци поврзани со процесите каде што тие учествуваат. Ова неретко придонесува да бидат изнесени различни ставови и мислења за исто прашање, како и ставовите кои ги застапуваат здруженијата во рамките на овие процеси да бидат макар делумно условени со личните ставови и пристрасност на членовите на здруженијата кои се нивни претставници во консултативните процеси.

Поради ова, неопходно е здруженијата да спроведуваат редовни консултативни процеси со своите членови, како и да спроведуваат истражувања и прибирање податоци кои би можеле да ги искористат во креирањето и застапувањето на нивните ставови. Вклученоста е делумно ограничена поради немањето стратешки планови, долгорочни активности и комуникација со конституентите, поради што се препорачува здруженијата да креираат стратешки и акциски планови и приоритети, како и однапред да градат ставови за определени прашања, наместо да чекаат да бидат поканети во определен процес за да почнат процес за консултација и прибирање мислења и ставови од членството.

Неопходно е да биде променет и пристапот на извршната и законодавната власт во процесите за креирање, спроведување и следење на политиките. Тоа значи навремено комуницирање со релевантните чинители за започнување определени процеси, давање доволно време за подготовка и систематизација на ставови и мислења, како и давање образложенија за прифатените и неприфатените коментари и препораки.

Транспарентност

Со цел да се унапреди транспарентноста на овие здруженија, неопходно е да се осигури дека јавно објавените информации за здруженијата се точни и ажурирани, како и да се обрне посебно внимание на навремено објавување на годишните извештаи за работата на здруженијата. Здружението на судии треба да го следи примерот на Судско-медиумскиот совет што значи примена на проактивен пристап на повеќе нивоа:

- креирање комуникациска стратегија и комуникациски план,

ГРАЃАНИТЕ ПРОТИВ КОРУПЦИЈАТА

- искористување на изградените капацитети на судиите за комуникација со јавноста спроведени од Судско-медиумскиот совет за креирање и спроведување на комуникациските планови,
- обезбедување средства и развивање проектни активности за унапредување на транспарентноста и јавноста во работењето,
- доследна промоција на имплементираните активности и постигнатите резултати,
- остварување стратешка соработка со други организации и тела кои можат да придонесат кон транспарентноста на здруженијата.

Во оваа насока, битно е Здружението на судии да не го гледа Судско-медиумскиот совет како посебна и независна организација и потребно е поинтензивно искористување на капацитетите на СМС за зајакнување на јавното и транспарентно работење.

Имајќи го предвид специфичното поле на дејствување, како и посебната улога која ја имаат членовите на овие здруженија во општеството, пожелно би било доколку плановите за комуникација предвидуваат различен пристап, различни канали и споделување различни информации со различни групи граѓани. Така, потребно е здруженијата да имаат различен пристап при комуникацијата со државни органи, граѓански организации со слично поле на работа или организации кои би биле потенцијални партнери на здруженијата, правните факултети и студентите на овие факултети, како и посебен пристап за комуникација со медиумите и општата јавност.

Пожелно би било доколку се унапреди квалитетот на споделените и јавно достапните информации поврзани со работата на здруженијата што би опфатило и информации за работата на посебните тела формирани во рамките на здруженијата, работата на подружниците на Здружението на судии, преземените иницијативи и други активности, како што се предложени измени на закони, инцјативи пред Уставниот суд, учество во работни групи, но уште поважно, постигнатите резултати и конкретните заложби за надминување на констатираните проблеми.

Комуникација со членовите и потенцијалните членови на здруженијата

Комуникацијата на здруженијата со своите конституенти може и треба да биде унапредена. Најнапред, на овој начин би се мотивирале повеќето членови на здруженијата активно да учествуваат во сите процеси и нивните активности, бидејќи ќе им се даде до знаење дека нивното членство, искуство и размислување се значајни за работата на здруженијата, а со тоа и на целото судство. Унапредувањето на комуникацијата со членовите за тековни активности и отворање канали за редовна комуникација на членовите се органите на управување или посебните тела и тимови во здруженијата ќе ја зголемат и конкурентноста на идеите, а со тоа и неминовно ќе се придонесе за поуспешна работа на здруженијата.

Имајќи предвид дека не се сите судии и јавни обвинители членови на здруженијата, најсоодветно би било доколку здруженијата комуницираат и со потенцијалните конституенти, особено кога се спроведуваат активности од значење за сите судии и јавни обвинители, како што е учеството во процесите за измена и донесување процесни или системски закони кои го регулираат и влијаат врз работењето на судиите и јавните обвинители.

Демонстрирањето на доследност и посветеност во комуникацијата, како и вклученоста на сопствените конституенти во работата и неговото соодветно јавно промовирање, ќе придонесе за промоција на здруженијата кај судиите и јавните обвинители кои сè уште не се негови членови, па на овој начин ќе се зголеми можноста за зајакнување на бројноста на членството.

Во поглед на комуникацијата со потенцијалните членови, потребно е да постојат и соодветно креирани активности насочени кон мобилизирање нови членови, што би вклучувало, но не би било ограничено на презентирањето на придобивките од членството, постигнувањата на здруженијата, можноста за членовите да дадат придонес кон зајакнување на целокупниот судски сектор и унапредување на правната професија.

Потребно е да се направат и посебни истражувања за причините поради кои определени судии и јавни обвинители не сакаат да станат членови на здруженијата, како и истражувања за перцепциите на судиите и јавните обвинители за овие здруженија и начините на кои би можела да се унапреди нивната работа. Преку ова, здруженијата ќе можат да креираат соодветни активности за да ја унапредат својата репутација помеѓу конституентите и потенцијалните членови на здруженијата, а со тоа и да се изврши ревизија над успешноста на работата и ефективноста на здруженијата.

Во оваа насока, потенцијални членови на здруженијата не се само судиите и јавните обвинители кои не се зачлениле во здруженијата, туку и младите правници и студентите на правните факултети. Бидејќи државата веќе долг период не може да обезбеди соодветен прилив на судии и јавни обвинители со кој би се надминал одливот на судии и јавни обвинители, неопходно е здруженијата да преземат активности и во оваа насока. Така, Здружението на судии од Словенија претставува добар пример за соработката со правните факултети и други организации, во насока на мотивирање на што поголем број млади правници да се насочат кон кариера како судии или јавни обвинители.

Оперативно и програмско работење

Потребно е унапредување на проактивноста и иницијативноста на Здруженијата за релевантни и тековни случувања во судството и државата, кои не би биле изразени само преку реакции и соопштенија за ад хок случувања, туку би следеле стратешки пристап и конкретни мерливи цели. Во таа насока, неопходно е здруженијата да спроведат консултативен и инклузивен процес за ревизија на внатрешните акти и особено за креирање стратешки планови и цели, како и конкретни акциски предлози и годишни програми за работа.

Организирањето и спроведувањето на обуките треба да биде внимателно, со цел да не се направи преклопување на преземените активности од страна на здруженијата со обуките и тренинзите кои веќе ги организира Академијата за судии и јавни обвинители. Тоа значи дека обуките и тренинзите организирани од страна на здруженијата треба да дојдат како дополнителни на тренинзите спроведени од Академијата или, пак, да бидат на целосно различни теми од тоа што веќе го спроведува Академијата. Иако Здруженијата согласно со своите статути имаат обврска да преземаат активности за професионален развој на судиите, активностите на здруженијата не би требало да бидат ограничени само на организирање обуки и конференции, туку е потребно да се креираат и активности во насока на зајакнување на самоорганизирањето на судиите и јавните обвинители за релевантни прашања со цел да се изедначат ставовите на судиите и јавните обвинители.

Уште поважно е здруженијата да креираат активности за унапредување на условите во кои се врши судската професија, односно креирање конкретни активности за реализација на целите на здруженијата, креирање независни истражувања, документи за јавни политики, организирано застапување на заеднички ставови и мислења, координирано учество во работни групи, иницирање процеси за промени на практики, подзаконски и законски акти, обезбедување опрема и одржливост на воспоставените системи неопходни за тековното работење на судовите и јавните обвинителства на територијата на целата држава итн.

Со цел да можат да спроведуваат активности од суштинско значење за судството, потребно е здруженијата да ги зајакнат сопствените капацитети за програмско и проектно работење. Ова, меѓу другото, значи и формирање специјализирани тимови во рамките на здруженијата кои би биле задолжени за специфични задачи од оперативното или организациско работење. За да може тоа соодветно да се изведе , потребно ќе биде здруженијата да имаат ангажирано или вработено лица за потребите на секојдневното функционирање на здруженијата. Во таа насока, потребно е да се направи ревидирање на внатрешните правила и политики за ангажирање надворешни лица, со што би се олесниле критериумите за избор, а воедно и би се презентирале ваквите работни места како атрактивни, особено за младите правници. Сепак, мора да се има предвид дека за потребите на работата на здруженијата, понекогаш е неопходно ангажирање лица кои не се правници, како и правници кои не мора да имаат големо искуство. Оттука, препораката е да не се наметнуваат строги критериуми, особено за почетнички позиции, бидејќи не само што не се нарушува репутацијата на здруженијата доколку во нив се ангажирани лица кои немаат слично искуство и квалификации со судиите и обвинителите туку напротив, се придонесува за поголема отвореност на овие здруженија, а воедно и се зголемува конкурентноста, а со тоа и можноста за избор на најсоодветниот кандидат.

Потребно е да се разгледуваат можностите за искористување различни фондови и генерирање средства за да се овозможи суштински придонес за значајни прашања во поглед на унапредување на судската ефикасност и ефективност. Имајќи предвид дека здруженијата се формирани согласно со Законот за здруженија и фондации, тие се подобни за аплицирање и искористување голем број од грантовите кои се наменети за граѓанскиот сектор, особено оние насочени кон унапредување на судската независност и професионалност. Поради ова, потребно е да постојат и активности за градење на капацитетите за аплицирање за користење вакви фондови и средства, потоа за нивно соодветно менаџирање и конечно за задоволување на критериумите за работа кои ги наметнуваат донаторите.

Здруженијата уживаат голема поддршка кај странските партнери, кај меѓународната јавност, кај домашните организации и институции, а медиумите со задоволство би отстапиле простор за претставници на здруженијата да ги изнесат јавно своите ставови и мислења. Ваквата позиционираност на здруженијата мора да биде искористена од нивна страна и тие потребно е да постават подолготрајна и суштинска соработка со останатите чинители.

Потребно е да се направи промена и на начинот на кој размислува раководството на овие здруженија, особено во ситуација кога тие имаат за цел унапредување систем кој е изложен на надворешни влијанија кои претставуваат реална препрека за развојот на судската професија. Во таква ситуација, со цел да се надминат овие препреки, покрај креирањето сојузништва, неизбежно е и конфронтирање со центри на моќ и создавањето непријатели, поради што здруженијата мора да бидат подготвени да истраат во нивната битка за унапредување на условите за вршење на професиите.